

LABBTANKEN

12 röster om laboratorium
och bibliotek

utgiven av
Nils Claesson & Mirko Lempert

STOC
KHOL
MS

DR
AMAT
ISKA HÖGS
KOLA

9 Olof Halldin

Den säkra källan

Ordet bibliotek används ofta för att mena att saker samlas, men inte alltid att dessa även måste ha en ordning som går att söka och navigera i. Internet liknas vid "ett levande bibliotek av text, ljud och rörliga bilder" och som dessutom kan tillgängliggöras med en mobiltelefon. Internet har enorma fördelar men kan inte ersätta ett bibliotek i den meningen att ett sådant bygger på kunskapen om säkra källor. Att källan finns kan vara klart, men om den som en bland flera är säker kan vara svårt att utreda. Men hellre mycket information än ingen alls, fast då gäller det att utveckla redskap som tar informationsåtervinningen ett steg till.

Och det är här tanken om biblioteks-labbet tar sin utgångspunkt. Tanken att med hjälp av "gränslös" användning av metadata märka upp information för bättre och säker informationsåtervinning och att göra det på samlingsnivå där många objekt ingår under en gemensam beskrivning. Det handlar om att fånga det lilla i det stora och att göra det med en övergripande strategi där stora informationsmängder kan "fångas" i samlingar uppmärkta med relevanta metadata. *

Metadata

En samling kan vara av olika slag och vara förutbestämd men även skapas i sökögönblicket som en träfflista på internet. Men informationen på internet är inte taggad på ett konsekvent sätt och är därmed inte ett bibliotek i vanlig mening för på internet styr parametrar utanför vår kontroll. Att inte vara säker på om det man söker finns eller ej är otillfredsställande särskilt om det visar sig att den sökning man gjort inte halkat in på de parametrar som kunde lett till rätt svar.

Här menar jag att biblioteket i dess traditionella mening måste vara den resurs som argumenterar för den säkra källan.

I en diskussion där labbtanken ger oss möjlighet att förutsättningslöst önska hur information ska kunna märkas upp och hanteras behöver vi därför se på vad information är, och hur den på ett mer eller mindre sanningsenligt sätt kan manifesteras, för att senare ha idéer om hur informationsåtervinningen kan utvecklas via mer intelligent använd metadatabeskrivning.

Kan vi lita på google?

Självklart är information egentligen allting, och uppstår när olika parametrar möts och förståelse uppstår hos den som ställer frågan. Men de delar som gör detta möjligt är ofta dolda och det gäller här för bibliotekarien att förse dokumenten med de metadata som behövs för att sökfrågan ska glida in på relevanta spår som möjliggör trovärdig informationsåterhämtning, och här kan det ofta gå snett. På ett seminarium om metadata för något år sedan resonerade jag kring hur den säkra källan egentligen kan garanteras.

Om vi googlar efter ett visst dokument på internet - kan vi då vara säkra på att de träffar vi får är rätt? Kan vi dessutom lita på att den digitala framställningen av en viss boksida återger denna sida rätt eller ens att den är ur den bok i rätt upplaga där just den rätta texten finns tryckt? Kan vi veta att den digitalisering som gjorts skapats utifrån det exemplar som efterfrågats, eller är denna digitalisering "tagen" från ett annat sammanhang där en avbildning av denna boksida också gjorts?

Har man m.a.o. länkat en digitalisering från en annan bok till den egna boken för att slippa göra jobbet igen med resultatet att det vi ser inte representerar den boksida vi avser att ange som den säkra källan?

Finns det någon förlaga?

Vid en digitalisering förhåller sig den digitala avbildningen till en förlaga. Det handlar då om representation och om manifestation och om vad som är äkta vara. Vi behöver beskriva de här relationerna kring vad vi faktiskt visar via webb, men självklart även vara tydliga i presentationerna så man vet vilka bibliografiska data som gäller. Det här är viktigt, för i en sökning i en bibliografisk databas som LIBRIS förflyttas man med ett knapptryck till en annan sökmaskin - och därifrån väljer man någon av alla rubriker - och klickar sedan vidare - och snart är man lång väg från källan.

I slutskedet ser man en enbitars digitalisering av något helt annat exemplar än det som beskrivits i LIBRIS-posten och som i alla delar inte har samma metadata, eftersom objekten är exemplarspecifika. Mycket stämmer, men inte allt, och har man otur kan det även vara bärande metadata som förväxlats då titlarna råkat vara identiska eller upplagorna inte kunnat särskiljas. Men det måste samtidigt sägas att det är viktigt att en forskare genom digitalisering ges tillgång till en text som annars är svår att nå. Men om de bibliografiska data inte är tillförlitliga är resursen inte användbar som källmaterial.

Bibliotekarien ett föredöme

I det kan bibliotekarien vara ett föredöme och det är där kontrollen genom konsekvent användning av metadata blir lösningen på de mängder av information som omger oss i form av text- och bildokument och där det mesta är av tillfällighetskaraktär som inte lämpar sig för en beskrivning på individnivå. Till detta är dokumenten alltför många. Att i en samling av det mer omfattande slaget försöka hitta det individuella dokumentet är att likna vid nälen i hostacken.

Men det gäller att tänka positivt, för man kan ju bland en stor mängd objekt hitta det man söker med hjälp av tillräckligt bra innehållsbeskrivning - och en sådan är att likna vid en samling beskrivande metadata. Och som användare kan man också behöva göra en del

jobb själv, dvs. bläddra digitalt eller studera digitala listor av olika slag. Med tanke på stora informationsmängder och att en individuell beskrivning i dessa fall av de ingående dokumenten är ogorlig, måste vi därför satsa på de "smarta" lösningarna som exempelvis metadatat "ämnesord". Ett sådant kan säga mycket och kan beskriva innehållet i en mängd dokument med hjälp kategoriseringar av typen innehåll, funktion, form och genre.

Det gäller alltså att med hjälp av tillräckligt hög bibliografisk nivå göra s.k. samlingsbeskrivningar baserade på denna typ av kategoriseringar. Och här gör sig biblioteks-labbet gällande för på så övergripande experimentell nivå arbetar inte biblioteken idag, men frågan är om vi har råd att låta bli.

Foto N.C.